

Spelende kinderen bij het beeldhouwwerk ontworpen door E. van Steenberghe ter nagedachtenis van Adelbert Kennis met daarachter de achtergevels van enkele woningen uit de Unitaslaan te Deurne (collectie Erwen Mievis)

Project 'Ik woon in een monument'

*Martine Vermandere,
Amsab-Centrum Antwerpen*

In 2000 lanceerde de Koning Boudewijnstichting de campagne Actuele Volkscultuur. Onder volkscultuur werd hier verstaan: *"De kennis en ervaring, de tradities en gebruiken die vandaag leven binnen de samenleving en haar diverse bevolkingsgroepen"*. Doel van de campagne was het ondersteunen van experimentele initiatieven die uitgaan van volkscultuur als de levende cultuur van alledag. Daarbij werd gedacht aan culturele en sociale, kortom maatschappelijke projecten die de gemeenschap attenderen op nieuwe uitdagingen. De Koning Boudewijnstichting drong ook aan op samenwerking van diverse partners en een grote inbreng van het publiek.

In navolging van het museumdecreet betreffende samenwerkingsverbanden tussen musea en archiefbeheerders met het oog op het optimaliseren van de functionaliteit, hadden Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis en het Volkskundemuseum Deurne net voor de lancering van deze campagne een samenwerkingsakkoord afgesloten. Naast de wederzijdse hulp bij prospectie en conservering van archieven, werd hierin ook een mogelijke samenwerking voorzien bij het reali-

seren van projecten. De campagne Actuele Volkscultuur was dan ook een gedroomde gelegenheid om een gezamenlijk project in te dienen waarbij de know-how van beide partners noodzakelijk was. Lang moest niet nagedacht worden over het thema. Reeds bij het opstellen van het samenwerkingsakkoord waren er plannen om samen een onderzoek op te starten rond sociale huisvesting in Deurne.

In december 2000 kregen we het bericht dat onze inzending 'Ik woon in een monument: Waardevolle historische sociale huisvestingsprojecten in Deurne' tot de twintig voor ondersteuning geselecteerde projecten behoorde.

Het doel en de motivatie van het project 'Ik woon in een monument' is vooreerst de historiek van de sociale woningbouw in Deurne als gemeente - nu district - met de meeste en de meest markante sociale woningbouwinitiatieven uit de Belgische geschiedenis. De campagne Actuele Volkscultuur laat ons echter toe er meer van te maken. Door de plaatselijke bevolking in het onderzoek te betrekken, de jeugd te laten participeren in het nadenken over de actuele leefsituatie en het grote publiek de waarde van sociale woningbouw te laten ontdekken, proberen we de bewoners van de sociale woonwijk een nieuw zelfbewustzijn te geven. We hopen door het tonen van de vooruitstrevendheid in het achterliggende ideeëngoed een kentering teweeg te brengen in de perceptie van de 'sociale woonwijk als achtergestelde woonbuurt'. Tevens hopen we de buurt alert te houden voor het verval van dit historisch erfgoed.

Het project heeft meerdere facetten. Voor- eerst is er de samenwerking tussen Amsab en Turninum-Volkskundemuseum-Deurne rond prospectie en beheer van archieven over de sociale huisvesting in Deurne. Hierbij wordt niet alleen aan bouwplannen gedacht maar ook aan foto's, getuigenissen, beheer van de sociale woningbouw, sociale samenstelling van de bewoners enz. Meerdere personen werden reeds bereid gevonden hun medewerking en/of archieven ter beschikking te stellen voor ons onderzoek. Ook beloofde architect Dirk Thiers zijn medewerking. Hij maakte zijn eindverhandeling over Juliaan Schillemans en bezit een rijk archief over deze architect die in de Belgische architectuurgeschiedenis een bijzondere, doch weinig gekende plaats inneemt. Vanuit zijn arbeidersafkomst was Schillemans (1906-1943) erg begaan met de levensomstandigheden van de arbeiders. Uit interesse voor urbanistische problemen ontwierp hij reeds in 1930 een utopische wereldstad, een ontwerp van een mondiaal complex van concentrische lijnsteden. Zijn 'utopisch samenlevingsmodel' vormde de directe aanleiding voor het ontstaan van de partij van de zogeheten Technokraten van de Antwerpenaar Leo Frenssen. Op 30 november 1943 werd Schillemans, als lid van de Kommunistische Partij en gewapend weerstander, terechtgesteld door de Duitsers. Hij liet in Deurne zijn eigen woning bouwen: een huis dat oorspronkelijk drie verdiepingen moest tellen voor evenveel gezinnen maar waarvan slechts de benedenverdieping gerealiseerd werd. Schillemans was het grote voorbeeld voor architect Renaat Braem die hij introduceerde in de Kommunistische Partij. De

onlangs overleden Braem maakte een omstreden ontwerp voor het sociaal wooncomplex Arena Sporthal te Deurne.

Daarnaast is er de inbreng van het publiek, hier de bewoners van de sociale woonwijken Unitas, Arena en Conforta. De oudere bewoners zullen zoveel mogelijk bijeengebracht en geïnterviewd worden in het gezellige café van het Volksmuseum, dat zeer gekend is door zijn medewerking aan feestelijkheden in Deurne (onder meer de Reuzenommegang en de Bevrijdingsfeesten). Om de inwoners zo talrijk mogelijk te laten participeren worden ook de plaatselijke verenigingen en scholen ingeschakeld. Het doel van deze bijeenkomsten is tweeledig: het verzamelen van foto's en mondelinge getuigenissen in functie van het wetenschappelijk onderzoek naar de sociale structuur en de mentaliteitsgeschiedenis van de wijk én het dichter bij elkaar brengen van de bewoners via gedeelde ervaringen. Om de jongeren bij het initiatief te betrekken wordt gedacht aan een fotoproject waarbij zij hun impressies over het leven in de buurt kunnen weergeven. Bijzondere aandacht zal ook uitgaan naar het betrekken van de allochtone bevolking bij alle activiteiten.

Het wetenschappelijk onderzoek moet zijn finaliteit kennen in een inventaris van het gevonden materiaal (ook in andere instellingen) en, in meer vulgariserende en beknoptere vorm, in een magazine. In dit magazine komen ook alle activiteiten die in het kader van dit project gerealiseerd zullen worden (bv. de Reuzenommegang staat dit jaar in het teken van de

sociale huisvesting). Daarin zal ook de route staan die wandelaars of fietsers kunnen nemen bij een individueel of geleid bezoek aan de sociale woonwijken.

'Ik woon in een monument' wordt ook de titel van een tentoonstelling, waarin de drie grote facetten van het project samenkomen. Een eerste deel zal gewijd worden aan de architectuur van onder meer Schillemans, Braem en Van Steenberg. Het tweede deel zal vooral de nadruk leggen op het wonen en leven in de wijken en in het derde deel komen de jongeren van nu aan het woord. De tentoonstelling heeft plaats in het Koninklijk Atheneum in Deurne. Niet alleen is het atheneum centraal gelegen, het werd ook gebouwd door architect Van Steenberg die eveneens de Unitaswijk ontwierp. Bovendien wou Van Steenberg van de school een ontmoetingsruimte voor de buurtbewoners maken. Daartoe voorzag hij er een feestzaal en een douche-ruimte. De douches werden echter door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog kort na de bouw nooit gebruikt. Nu zullen ze het decor vormen voor de tentoonstelling en alsnog hun oorspronkelijke functie vervullen.

Het project is momenteel nog in volle voorbereiding. Via *Brood & Rozen* houden we u op de hoogte van de geplande activiteiten.

Seminarie: Preservering en conservering van boeken en archiefdocumenten in een modern perspectief

Patricia Rau, Amsab

Het seminarie dat plaats had in Gent op 12 februari werd ingeleid door organisatrice Josée Van Loon (boekbindster en papierrestauratrice), ze hield een pleidooi voor de in 1999 opgestarte Europese organisatie ABOTRAINE, hetgeen staat voor Actual BOOkbinding TRAINing. De organisatie wil de opleiding 'boekbinden' via trainingsmodules beter definiëren met alle moderne educatieve en interactieve middelen die kunnen leiden tot een degelijke opleiding met kwaliteitscontrole. Alles wordt gecoördineerd vanuit Gent met medewerking van verscheidene boekbinders uit Noorwegen, Duitsland, Frankrijk en Spanje.

De eerste spreker, Caroline Bendix (Brits bibliotheekconservator), had het over de oorzaken van schade aan boeken.

Als eerste categorie is er de 'actieve' schade als gevolg van (verkeerd) gebruik en manipulatie van de originelen. Hierbij gaf ze enkele tips voor bibliotheekhouders over hoe een boek best behandeld wordt, bv. beter een boek in het midden van de rug vasthouden om het uit het rek te ha-